

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

Soolise õigluse põhimõtted

Luterlik Maailmaliit – kirikute osadus 2013

Sisukord

Eessõna (<i>Martin Junge</i>)	3
Üheskoos teel soolise õigluse suunas: õpetlik teekond	4
Soolise õigluse põhimõtted	4
Soolise õigluse põhimõtete metodoloogia	5
Piibellik alus ja põhjendus	4
Mandaat	6
LML-i kaasatuse põhimõtted:	6
Sooline tasakaal	6
Otsus soolise õigluse küsimuses	7
Defintsioon	7
Sooline õiglus: osaduse vision	8
Eesmärk	9
Otstarve: Miks on vaja soolise õigluse põhimõtteid?	9
Mida tähendavad need põhimõtted LML-i kontekstis?	10
Nõukogu otsused	10
Vastutuse tasandid	11
LML-i soolise õigluse põhimõtted	11
LML-i soolise õigluse põhimõtete metodoloogia	11
Kus asume teel kaasava osaduse suunas?	14
Naised juhipositsioonidel ja nende osalus	14
Osadus teel soolise õigluse poole	17
Piibellik ja teoloogiline alus: Miks on sooline õiglus luterliku osaduse jaoks oluline?	18
Pühakiri: dialog elu ja teksti vahel	18
Õigeksmõistmine ja arm: kõigi inimeste vabadus ja väärikus	20
Jumala lihakssaamine: Kehastumine ja õiglus	21
Sakramendid: vaba teenima kaasava ümarlaua ümber	22
Eklesioloogilised sambad: jagatud juhtimine ja võrdsete jüngerlus	22
Suunised ja töövahendid konteksti arvestavate tegevuskavade jaoks	24
Konteksti hindamine	24
Osalemist toetav lähenemisviis	25
Eri valdkondi puudutav sooline õiglus	26
Suutlikkuse arendamine	26
Organisatsioonisisene korraldus	27
Turvapaigad ja tervendavad kogukonnad	28
Vastastikuse vastutuse süsteemid ja mehhanismid	29

[Sõnastik]

[Interneti lisamaterjalid soolisest õiglusest]

<i>Eestikeelse esmailmumise andmed</i>	30
<i>Luterliku Maailmaliidu (LML) peasekretär õp dr Martin Junge ja LML-i lühitutvustus</i>	30

Eessõna

Piibli üleskutse õigluse eest seista on meie osaduse enesemõistmise keskmes. Jumala arm vabastab meid, liidab meid Kristuses ühte ja võimaldab elada ja üheskoos töötada õigluse, rahu ja lepituse heaks.

Luterlik Maailmaliit (LML) on võtnud endale kohustuse olla kaasav organisatsioon ja võimaldada naistele ning meestele täielik ja õiglane osalemine kiriku ning ühiskonna elus, selle otsustamisprotsessides, tegevustes ja programmides. LML vaatab tagasi oma otsuste ajaloole ja tegevustele, milles see kohustus väljendub.

LML-i soolise õiguse põhimõtted, vastu võetud LML-i nõukogu poolt 2013. aastal, on vahend osaduses kaasatuse suurendamiseks. Need on välja kasvanud liikmeskirikute kogemustest erinevate osapoolte kaasamisel, neid on rikastanud meie luterliku identiteedi piibellikud ja teoloogilised alused ning need on meile juhtnööriks ja vahendiks regioonide tegevus- ja arengukavade konteksti paigutamisel ning soolise aspekti tähtsustamisel eri valdkondi läbiva prioriteedina kogu osaduse tegevuses.

Sarnaselt LML-i varasemale pühendumusele naistevastase vägivalla ületamisele ning naiste toetamisele juhtivatel ametikohtadel on soolise õigluse põhimõtted järjekordne verstapost teel LML-i kaasatuse visiooni elluviimisel.

Käesolevas dokumendis välja töötatud plaan pakub võimaluse osaleda muutusi toovates liikumistes, suhetes ja struktuurides. See on üleskutse kõigile – eriti kirikujuhtidele, teoloogidele, naistele ja meestele juhtivatel ametikohtadel ja otsustamisprotsessides, projektide ja programmide juhtidele – käsitleda soolist õiglust usu küsimusena. Seega, sooline õiglus viitab kirikuks olemise olemuslikule mõõtmele ja selle prohvetlikule häälele avalikus ruumis.

Soolise õigluse põhimõtted jõuavad teie ette ajal, kui naised on jätkuvalt silmitsi väljakutsetega kirikus ja ühiskonnas ning kus nii naised kui mehed kuulevad Jumala pidevat kutset, et meie suhted oleksid rajatud õiglusele. See dokument on avaldatud ajal, kui LML-i osadus kuuleb kutset pidevaks uuenemiseks (*semper reformanda*), valmistudes luterliku reformatsiooni 500. aastapäevaks 2017. aastal. Ma usaldan selle teie kätte palves uurimiseks ja mõistmiseks, nii et see leiaks tee ja väljenduse kiriku elus ja struktuurides. Kuna sugudevahelised suhted on samuti allutatud Jumala muutvale väele, on neid võimalik uuendada ja muuta õiglasemaks ning võrdsemaks.

Õp Martin Junge
Peasekretär
Luterlik Maailmaliit

Üheskoos teel soolise õigluse suunas: õpetlik teekond

„Püstita enesele märgikivid, aseta teeviidad, pea meeles maanteed, rada, mida oled käinud!“ (Jr 31:21).

LML-i osaduses toimuv arutelu soolise õigluse üle annab oma panuse laiemasse refleksiooni, kuidas me soovime õpetada, õppida, olla kaasteeliseks, manitseda ja vastastikku üksteist toetada teel konkreetse väljenduse leidnud inklusiivse osaduse suunas. LML-i soolise õigluse põhimõtted toetuvad reeglitele ja põhimõtetele, mis annavad suuna konkreetsetele sammudele soolise õigluse rakendamisel. Need on abiks tegevuskavade elluviimise protsessis erinevates situatsioonides.

Me loeme:

„Issanda Seadus on laitmatu,
see kosutab hinge;
Issanda tunnistus on ustav,
see teeb kohtlase targaks.
Issanda korraldused on õiglased,
need rõõmustavad südant;
Issanda käsk on selge,
see valgustab silmi.
Issanda kartus on puhas,
see püsib igavesti;
Issanda seadused on tõde,
need on kõik õiged;
need on ihaldatavamad kui kuld
ja kui palju selget kulda,
ja need on magusamad kui mesi
ja kui kärjemesi.“ (Ps 19:8-11)

Piibellik pilt seadusest ja korraldustest, mis kosutavad hinge ja rõõmustavad südant, aitab naistel ja meestel taasluua oma suhetes õiglust ja väarikust.

Käesolev dokument on jagatud kahte ossa: soolise õigluse põhimõtted ja soolise õigluse põhimõtete metodoloogia.

LML-i soolise õigluse põhimõtted annavad raamistiku, kuidas rakendada soolise õigluse osas võetud kohustusi osaduse kõigil tasanditel.

Soolise õigluse põhimõtted

LML-i osaduse arusaam soolisest õiglusest on võetud kokku kümnesse põhimõttesse. Need võtavad kokku soolise õigluse tähenduse osaduse jaoks; need on läätsed, mille läbi hinnata osaduse tegevusi, ning suunamärgid või teetähised osaduse teekonnal soolise õigluse poole.

Soolise õigluse põhimõtete metodoloogia

LML-i soolise õigluse põhimõtete metodoloogia annab töövahendi soolise õigluse põhimõtete rakendamiseks kohalikus kontekstis, nii regionaalselt kui ka liikmeskirikutes.

Seda protsessi jälgitakse piirkondlike võrgustike kaudu, mis on seotud LML-i regionaalsete avaldumisvormidega. Globaalsel tasandil teeb peasekretär LML-i nõukogule ülevaate LML-i soolise õigluse põhimõtete rakendamisest osaduses.

Selleks et huvitatud grupid liikmeskirikutes suudaksid programmid ja protsessid lihtsamalt omaks võtta ja omaksid neile paremat ligipääsu, arendatakse metodoloogiaid ja töövahendeid. Eesmärgiks on asutada õpperühmi ja praktikagruppe, kus jagada teadmisi ning tulemuslikult üksteist vastastikku toetada.

Piibellik alus ja põhjendus

„Alguses lõi Jumal taeva ja maa. Maa oli tühi ja paljas ja pimedus oli sügavuse peal ja Jumala Vaim hõljus vete kohal. /–/ Ja Jumal vaatas kõike, mis ta oli teinud, ja vaata, see oli väga hea.“ (1Ms 1:1–2, 31a).

Esimese Moosese raamatu loomislood on loomisjutustused, mis tuletavad meile meelde, et kõik loodu on täielikult sõltuv Jumalast. 1. Moosese raamatu 2. peatüki loomisluгу kasutatakse sageli väitmaks, et mitte ainult inimkond ei eksisteeri vastandites, vaid ka üks inimese vorm (meessugu) on ülem teisest (naissugu). Samas võib 1. Moosese raamatu loomislugusid mõista ka selle idee väljendusena, et kõige olulisem erinevus on Jumala ja loodu ning mitte mehe ja naise vahel. Loodu sõltub Jumalast – see on primaarne teoloogiline suhe, mis puudutab loomist.

Põhimõtteline eristus Jumala ja loodu vahel on kujundatud armastusest, mitte välistavast soolisest binaarsusest inimkonnas või inimeste omavahelistes suhetes. Vaatamata sellele, et loomislugusid on mõnikord loetud nii, et nad toetavad mitte ainult sugude eristamist, vaid ka naissoo alavääristamist meessooga võrreldes, viitab põhjalikum lugemine selle paikapidamatusele.

Teine lähtepunkt võiks olla võrdsus (vrđl 1Ms 1:27). Jumal lõi kõik võrdsetena. Jumal kutsub ka kogu inimkonda võrdselt osalema jagatud juhtimiskutsumuses, et kanda hoolt Jumala pideva loomise eest. Sellises 1. Moosese raamatu lugemise viisis kajastuv hoolitsemise ja armastuse eetika rõhutab soolise võrdsuse eetikat, sest ülekaalu saavad külalislahkus, armastus ja erinevuste aktsepteerimine, tulenevalt sellest, et inimesed elavad alati Jumala palge ees või tema kohalolus. Inimesed on üheskoos kutsutud hoolt kandma üksteise ja kogu loodu eest.

„Ja Jumal ütles: „Tehkem inimesed oma näo järgi, meie sarnaseks, et nad valitseksid kalade üle meres, lindude üle taeva all, loomade üle ja kogu maa üle ja kõigi roomajate üle, kes maa peal roomavad! Ja Jumal lõi inimese oma näo järgi, Jumala näo järgi lõi ta tema, ta lõi tema meheks ja naiseks.“ (1Ms 1:26–27).

Pühakiri on aluseks kaasamise põhimõttele. Nagu võime lugeda evangeeliumitest, oli Jeesuse viis naistega suhtlemisel avatud, kaasav, osalema kutsuv ja taastav. Piibel tunnistab, et Jumala sõna on üliküllusliku elu sõna kõigile – meestele ja naistele.

Võrdsete osadusena on kirik kutsunud ristimise läbi prohvetlikult kuulutama ja praktiseerima kaasatust. Nagu me loeme Pauluse kirjast galaatlastele 3:27–28: „/–/sest kõik, kes te olete Kristusesse ristitud, olete Kristusega rõivastatud. Ei ole siin juuti ega kreeklast, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist, sest te kõik olete üks Kristuses Jeesuses.“

Need piibellikud ja teoloogilised tekstid innustavad osadust pidama sugudevaheliste suhete osas muutusi kaasa toovat dialoogi. Naiste ja meese täielik ning võrdne partnerlus on võimalik ainult sooliste stereotüüpide kõrvaldamise läbi, mis allutavad eriti naisi, aga ka mehi ning riivavad neile Jumala poolt antud terviklikkust ja väärikust. Püha Vaim vabastab meid osadusena teel usu ja lootuse poole tõlgendama Piibli tekste eluandval ja elujaataval viisil. See on LML-i otsustustasandil tegevuskavadele põhimõtteliseks aluseks.

Mandaat

Oktoobris 2009 võttis LML-i nõukogu vastu dokumendi [„Nõnda ei tohi olla teie seas!” Soost ja võimust usu vaatenurgast](#)¹ ning hääletas selle poolt, et „julgestada liikmeskirikuid aktiivselt osalema jätkuprotsessis, mis viiks LML-i soolise võrdõiguslikkuse põhimõtete koostamiseni.“

2010. aastal võttis Luterliku Maailmaliidu 11. peaassamblee vastu kaks olulist otsust:

LML-i kaasatuse põhimõtted:

Sooline tasakaal:

LML-i peaassamblee, nõukogu, töötajaskond ja kõik komisjonid ning töörühmad, sealhulgas kõikidel kohalikel tasanditel, koosnevad vähemalt 40 protsendi ulatuses naistest ja vähemalt 40 protsendi ulatusest meestest. Neid sookvoote võetakse arvesse ka noorte esindajate puhul.

LML austab kõigis oma tegevustes, mida ta korraldab ka kohalikul tasandil, seda põhiprintsiipi. LML-i personal julgustab oma koostööpartnereid sama tegema.² See printsiip kehtib ka LML-i osaduse büroo juhtivtöötajate puhul.³

¹ <https://www.lutheranworld.org/content/resource-it-will-not-be-so-among-you-faith-reflection-gender-and-power>

² Teadvustades olemasolevaid väljakutseid, ei pea kohtumisi ja tegevusi, kus seda põhimõtet ei rakendada, veel kehtetuks tunnistama, kuid nende kokku sobimatust selle põhimõttega peab formaalselt tunnistama ja plaanima tegevusi olukorra parandamiseks.

³ Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev. Ametlik aruanne. LML-i 11. Peaassamblee, Stuttgart, Saksamaa, 20.–27. juuli 2010 (Genf: Luterlik Maailmaliit, 2010), 61.

Otsus soolise õigluse küsimuses:

Me kutsume assambleed ärgitama liikmeskirikuid panustama tõelisesse, praktilisse ja efektiivsesse LML-i põhimõtete ning otsuste rakendamisse, arvestades naiste täieõigusliku osalemisega nii kiriku ja LML-i osaduse kui ka ühiskonna elus.

Me kutsume liikmeskirikuid üles kehtestama vastavaid seadusandlikke akte ja regulatiivseid põhimõtteid, mis võimaldavad ja tagavad naiste esindatuse juhtpositsioonidel – nii ordineeritud kui ilmalikes ametites – ning teoloogilise hariduse omandamisel. Me palume kirikutel, kes ei ordineeri naisi, kaaluda palvemeeles selle tegevusetuse ja keelu mõju neile, kelle jaoks on välistatud Jumala poolt antud kutse täitmine, sest nad on naised. Tõrjutuse valu ja Jumala kingitud andide kaotsimine on kogetavad kogu kirikus.

Me kutsume liikmeskirikuid ja LML-i sekretariaati üles kasutama soolist analüüsi piibelliku ja teoloogilise töövahendina osaduse liikmeskirikute elu kõigis aspektides, kaasa arvatud diakooniatöös ja huvide kaitsmisel.

Me taotleme selget tegevuskava kontekstuaalse soopoliitika arendamiseks, mida on võimalik rakendada liikmeskirikute kõigil tasanditel ja mis oleks kohustuslik LML-i sekretariaadile. Me kutsume nõukogu üles välja töötama ja vastu võtma sellist suunda andvat protsessi.

Me kutsume üles toetama naisjuhte, nii vaimulikke kui ilmikuid, eriti naisi piiskopi- ja presidendiametis, kui osaduse elutähtsaid liikmeid.

Me kutsume LML-i ja tema liikmeskirikuid astuma selgelt vastu perevägivallale, teadvustades iga inimese õigust tunda end turvaliselt ja väärikalt kohelduna ka enda kodus.

Me taotleme nõukogult soolise õigluse teema aktuaalse küsimusena oma päevakorda kaasamist. Kuna sellel peassambleel puudub sooline tasakaal mees- ja naissoost noordelegaatide vahel, siis peaks nõukogu pöörama sellele erilist tähelepanu.⁴

LML-i nõukogu esitas oma kohtumisel 2012. aastal Bogotas, Kolumbias, osaduse büroole taotluse koostada nõukogule LML-i soolise õigluse põhimõtete eelnõu 2013. aastaks. Nõukogu kiitis need põhimõtted heaks oma kohtumisel Genfis 2013. aasta juunikuus.

Definitsioon

LML-i soolise õigluse põhimõtted on osadusele aluseks soolise õigluse saavutamisel.

Sooline õiglus tähendab naiste ja meeste väärikuse kaitsmist ning edendamist, kuna nad on loodud Jumala näo järele ja on kaasvastutavad loodu eest hoolitsemisel. Sooline õiglus väljendub naiste ja meeste võrdsuses ning tasakaalustatud võimuhetes ning diskrimineerimist alalhoidvate

⁴ Samas, 56.

institutsionaalsete, kultuuriliste ja isikutevaheliste privileegide ning rõhumise süsteemide kõrvaldamises.

Sooline õiglus: osaduse visioon

Jumala armu poolt vabastatud osadus Kristuses, kes elab ja töötab ühiselt õiglase, rahumeelse ja lepitatud maailma nimel.⁵

Osadus on kutsutud elama ja töötama Kristuses selle nimel, et teadvustada valitsevat ebaõiglust ja rõhumist, muuta reaalsust ja luua hea elu kogukondi sooliselt võrdsete suhetega, mis toetavad kõiki inimesi ja aitavad kaasa nende edenemisele.

Osaduseks olemine tähendab muuhulgas vaimuliku teekonna jagamist, mida toetavad evangeelium Jumala armust, ristimise vastuvõtmine ja seda teostades elamine, Jumala ning üksteisega armulauaosaduses olemine. Kristuses olemine tähendab, et kuigi meie erinevused jäävad, on sellel mitmesuguseid tähendusi: meie erinevused on annid, millest üks pole parem kui teine. Erinevus ei vii ebavõrdsuseni.

Sooline perspektiiv on alati seoses erinevate suhete ning ühiskondlike kategooriatega. Sellest vaatenurgast nähtub, et teatud identiteedi aspektid, mis on omavahel seotud, on diskrimineerimise allikaks; sellised kategooriad nagu sugu, rass, rahvus, vanus, puue ja sotsiaalne klass on individuaalsetel ja struktuurilistel tasanditel omavahel seotud. On olemas ebavõrdsuse süsteemid, mida tuleb analüüsida eraldi, kuigi need on võimu teljel omavahel seotud. Rassist, sotsiaalsest klassist, kastist ja vanusest lähtuva rõhumise tegelikkust võib analüüsida ka teiste vahenditega. Organisatsioon saab muutusi luua nende vastasmõjus ja ristumisel sooküsimustega.

Inimsuhteid ja -struktuure juhivad süsteemid ja organisatsioonid, mis kindlustavad õigluse teostamise. Ülemaailmsed ja rahvusvahelised organisatsioonid nagu ÜRO tagavad üldise õigusliku raamistiku riikide ja inimrühmade tegevuse reguleerimiseks. Sellist õiguspraktika käsitlust tunnustavad ka käesolevad LML-i soolise õiguse põhimõtted. Usuühenduste ja kirikute puhul liitub see õiguskäsitlus piibellike ja teoloogiliste arusaamadega. Õiglust väljendatakse piibellikus, prohvetlikus ja teoloogilises keeles. Sellisest arusaamast lähtuvalt toimub konteksti ja olukorra kriitiline analüüs vahenditega, mis on dialoogis inimõiguste perspektiivi ja teoloogiliste mõistetega.

LML-i soolise õigluse põhimõtted ja metodoloogia on püüe täita eelnimetatud kohustusi soolise õigluse vallas ja julgustada naisi ning mehi tagama soolise võrdõiguslikkuse süvitsi laiendamist kõigis tegevusvaldkondades ja struktuurides.

⁵ LML-i strateegia 2012–2017, 9. https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/LWF-Strategy-2012_2017-EN-low_0.pdf

Kriteeriumid. Soolise õigluse kriteeriume määratledes on üks keskne esitamist vajav küsimus: mida vajavad tõrjutud ja diskrimineeritud inimesed, kes kannatavad soolise rõhumise all?

Mõningaid allpool nimetatud kriteeriume võib kasutada ühiste indikaatoritena, et mõõta üldisi soolist õiglust puudutavaid muutusi hoiakutes või organisatsioonilistes struktuurides.

- **mittekahjustamise printsiip:** igasugune vägivald, elu või teovõime kaotamine – nii nagu seda määratleb grupp, kel puuduvad sotsiaalsed ja religioossed privileegid;
- **näitajate kindlaks määramine:** naiste ja meeste võrdne osalemine (arvud), võrdse osalemise asjakohasus (kvaliteet);
- **võrdne osalemine** juhtpositsioonidel ja otsustustasandil – kvantiteet ja kvaliteet;
- **võrdne ligipääs** ressurssidele ja nende kasutamisele;
- **ÜRO** ja inimõiguste standardite ning konventsioonide rakendamine.

Erinevates kontekstides tuleb määratleda konkreetseid signaale, fakte, numbreid, arvamusi ja tajusid, et osutada muutustele ja edenemisele käesolevas dokumendis loetletud soolise õigluse põhimõtete rakenduskavades.

Eesmärk

LML-i soolise õigluse põhimõtted on taotlus anda poliitilised kavatsused ja töövahendid, et edendada soolist õiglust selleks, et saavutada kaasavad ja jätkusuutlikud kogukonnad ning kirikud.

LML-i soolise õigluse põhimõtted on osadusele ja selle liikmeskirikutele, -kogudustele, rühmadele ja organisatsioonidele soolise võrdsuse saavutamise vahendiks, kui nad rakendavad konkreetsetesse konteksti sobivaid õiglust ja väärikut edendavaid meetmeid.

Otstarve: Miks on vaja soolise õigluse põhimõtteid?

Eesmärk on luua loominguimpulsse, mis panustavad nii näiteks ühiskondlike olude, normide, väärtuste või jõusuhete muutmisesse kui ka uute tegevuste tekkesse, mis aitavad kaasa soolise õigluse tagamisele. LML-i soolise õigluse põhimõtete vastuvõtmisega loodetakse saavutada see, et liikmeskirikud ja osaduse büroo:

- **tunnistavad** neid põhimõtteid ja rakendussuuniseid osaduse kohustusena soolise õigluse osas;
- **hindavad** kaasavas protsessis kirikute ressursse ja väljakutseid teel soolise õigluse poole;
- **analüüsivad** naiste ja meeste osalemist kiriku elus lähtuvalt nende kohast otsustustasandil ja ligipääsul teoloogilisele haridusele ning toovad esile võimaliku ebavõrdsuse neis valdkondades;
- **julgustavad** naisi ja mehi arutlema ning reflekteerima rollide üle, mida neile on traditsiooniliselt antud kanda, liikudes edasi traditsioonilistest, kultuuriliselt tingitud

ülesannetest kiriku elus ja ühiskonnas, nii et need, kellel on oskused ja soov teenida teistes ametites, rikastaksid koguduste ja kogukondade dünaamikat;

- **julgustavad** kiriku juhtkonda arutlema ja reflekteerima pühade tekstide interpreteerimise üle, mis näitavad teksti erinevas valguses ja tõlgendavad seda, kui vaja, naiste ja meeste rollide ning ülesannete osas uuesti. Kirikujuhtidel on võimalus töötada koos usu- ja ilmalike liidritega soolise võrdsuse toetamise nimel.

Mida tähendavad need põhimõtted LML-i kontekstis?

Põhimõtted on väärtuste väljendus, visioon, mis näitab suunda soolise õigluse teostamisele, annab raamistikute tegevusele.

Osaduses leidub erinevaid poliitikas osalemise tasandeid. Liikmeskirikute osas on osadus üles ehitatud nii, et nõukogu ja peaassamblee otsused toetuvad vastastikusele jagamisele ja vastutusele.

Põhikirjaga sätestab selgelt, et LML on oma autonoomsete liikmeskirikute instrument ning sel puudub igasugune hierarhiline võim.

Vabadusega kaasneb vastutus. Seepärast sätestab Põhikirja III artikkel „Olemus ja funktsioonid“, et liikmeskirikud „on üksmeelset Jumala sõna kuulutamise osas ja on ühendatud kantse- ning altariosaduses.“ Sellele lisaks Luterlik Maailmaliit:

- edendab ühist tunnistust Jeesuse Kristuse evangeeliumist;
- edendab liikmeskirikutes ülemaailmselt diakoonilist tegevust, inimlike vajaduste rahuldamist, rahu ja inimõiguste edendamist, sotsiaalse ja majandusliku õigluse edendamist, hoolitsemist Jumala loodu eest ja ressursside jagamist;
- edendab ühise uurimistöö läbi liikmeskirikute enesemõistmist ja osadust.⁶

Põhimõtete fikseerimine on üks viis, kuidas LML väljendab liikmeskirikute ühist tunnistust, inimõiguste ja õigluse edendamist ning nende enesemõistmist. See on üks viis detailsemalt väljendada, mida tähendab olla osadus kas erinevatel tasanditel või teatud vastutusel.

Nõukogu otsused

Nõukogu hääletas oma 2013. aasta kohtumisel selle poolt, et:

⁶ <https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/Constitution%20EN%20final.pdf>

- võtta vastu LML-i soolise õigluse põhimõtted ja soovitused raamistikuna, kuidas viia soolise õigluse kohustusi ellu kõigil osaduse tasanditel;
- võtta vastu LML soolise õigluse põhimõtete metodoloogia ja soovitada selle rakendamist regionaalselt ja liikmeskirikutes ootusega, et see metodoloogia sobitatakse kohalike oludega;
- teha peasekretärile ülesandeks anda nõukogule aru LML-i soolise õigluse põhimõtete rakendamise edenemisest osaduses.

Vastutuse tasandid

Lähtuvalt LML-i Põhikirjast eeldatakse järgnevate tasandite osalust põhimõtete ellu viimisel.

Peaassamblee, nõukogu ja ametnike komisjon

- kasutavad põhimõtteid üldise suuna andmisel ja osaduse büroo tegevuse organiseerimisel, juhtorganid vastutavad põhimõtete ja otsuste mõju hindamise eest naistele ja meestele ning tagavad, et organisatsiooni struktuur ja programmiline tegevus on kooskõlas soolise õigluse põhimõtetega.

Osaduse büroo, selle programmid ja projektid, samuti LML-i riiklikud programmid

- **peavad igal võimalikul juhul rakendama põhimõtteid** töö arendamiseks ja hindamiseks. Põhimõtete rakendamine tähendab panustamist teadlikkuse ja oskuste suurendamisse, soolisele õiglusele viivate protsesside toetamist ja kaasaaitamist. Juhtkond peab süstemaatiliselt üle vaatama institutsiooni protseduurid ja pühendumise soolisele analüüsile ning tagama, et oleksid olemas asjakohased süsteemid ja mõõdikud soolise võrdsuse ja õigluse edendamiseks oma programmilises tegevuses ja personalitöös.

Liikmeskirikud

- **tagavad** peaassamblee ja nõukogu **otsuste rakendamise** ning toetavad vastastikuses vastutuses üksteist soolise õigluse põhimõtete kontekstualiseerimisel.

Iga liikmeskiriku autonoomiat tema oma kontekstis ja tegelikkuses austatakse, liikmeskirikud on valinud käia oma teed ühiselt, vastastikuses sõltuvuses ja vastutuses. See nõuab nii otsuste ja resolutsioonide järelkontrolli kui ka nende kohandamist ja konteksti asetamist.

Regionaalne tasand

- **pakub võimalusi** LML-i soolise õigluse põhimõtete konteksti asetamiseks läbi erinevate kontekstide vahelise dialoogi ja kogemuste jagamise.

Regioonid pakuvad platvormi, kus vastastikune jagamine ja vastutus leiavad väljenduse kokkulepitud raamistik, töövahendites ja metodoloogiates. Need loovad ruumi, kus erinevate kontekstide kogemused võivad rikastada kohaliku tasandi arusaamasid.

LML-i soolise õigluse põhimõtted

LML on kirikute osadus, kes on pühendunud:

1. **edendada** soolist õiglust teoloogilise alusena väärkuse ja õigluse kuulutamisel kõigile inimestele ning edendada soolist võrdsust kui üldtunnustustatud inimõigust;
2. **alal hoidma** väärkuse ja õigluse, kaasatuse ja osalemise, vastastikuse vastutuse ja läbipaistvuse väärtusi, mis väljendavad austust kõigi inimeste annete vastu;
3. **viima** regionaalsel ja kohalikul tasandil **ellu** LML-i peaassamblee ja nõukogu otsuseid kaasatuse, soolise ja vanuselise tasakaalu kohta, tagades naiste ja meeste võrdse esindatuse ja osaluse kõigil otsustustasanditel;
4. **tagama** sooanalüüsi tegemise kõigis humanitaar- ja arenguabi tegevustes ning pöörama tähelepanu soolisele võrdsusele selleks, et õiglus ja kaasatus võiksid tugevneda. Seetõttu on oluline mõista ja analüüsida kõigi arenguprotsesside mõju soolisele võrdsusele;
5. **tugevdama** naiste mõjuvõimu võtmestrategieana rikkuse ja konfliktide ebavõrdse jaotuse lõpetamiseks ning soopõhise vägivalla ennetamiseks ja sellele reageerimiseks;
6. **aktiivselt suurendama** meeste osalemist muutunud mehelikkuse rollide analüüsimisel, mis on seotud soolise õiglusega;
7. **reageerima** süsteemsetele ja struktuurasetele praktikatele, mis loovad takistusi naiste täielikule osalemisele juhtivatel ametikohtadel ja kõigil otsustustasanditel;
8. **tagama**, et organisatsiooni kesksed põhimõtted, süsteemid, praktikad, eelarve, inimressursside juhtimine, personalitöö, esindatus, kooolitus, juhtimine ja otsustuskogud on sooliselt tasakaalustatud ning toetavad naiste ja meeste võrdset osalemist;
9. **tagama**, et sooanalüüs moodustab osa kõigist programmide ja projekttsükli etappidest: hindamine, plaanimine, rakendamine, seire ja lõpphindamine;
10. **kaasama** soolise õigluse perspektiivi kõigisse teoloogia aspektidesse, liturgiasse ja vaimulikku ellu.

LML-i soolise õigluse põhimõtete metodoloogia

LML-i soolise õigluse põhimõtete metodoloogia suunab soolise õigluse elluviimise protsessi.

Suunised, mida see pedagoogiline lähenemisviis soolisele õiglusele pakub, toetuvad kolmeosalisele metodoloogiale – *näe, otsusta ja tegutse* –, mis annab teekonna kirjelduse nende põhimõtete rakendamiseks oma kontekstis.

Kõiki osaduse väljendusvorme julgustatakse toimima selle metodoloogia raames, kohaldades ja rakendades neid põhiarusaamasid oma kontekstides ja keeltes.

- **Näe** tähendab jälgimist ning iga tegelikkuse ja konteksti mõtestamist;
- **otsusta** tähendab piibellike, teoloogiliste ja üldiselt kokku lepitud inimõiguste käsitluste kasutamist, et seda tegelikkust eristada, ning peamisi küsimusi, mis sellest kontekstist kerkivad;
- **tegutse** tähendab toimimist. Tegelikkuse lugemise ja eristamise järel lepitakse kokku tegevused selles konkreetse konteksti jaoks.

Näe: Kus asub osadus teel kaasatuse suunas? See esimene osa annab meile lähtepunkti, kus me asume naiste osalemise ja sooanalüüsi küsimuses. See jutustab meie naiste osalemisest osaduse elus ja kuidas soo teemast kujuneb selles teoloogiline töövahend. Tegelikkuse vaatlemist ja osaduses erinevate häälte hoolikat kuulamist, mis puudutab sooteemat ja takistusi, millega eriti naised silmitsi seisavad, on soovitatud ka esimese sammuna LML-i soolise õigluse põhimõtete rakendamisel. Sooteadlikkuse ja -poliitika kujundamise protsess ei alga kunagi tühjalt kohalt, vaid toetub erinevate rühmade, kogukondade ja asjaosaliste isikute teadmusele.

Otsusta: piibellik ja teoloogiline alus. Miks on sooline õiglus luterliku osaduse jaoks oluline? Osaduses on Piibel ja luterlik traditsioon läätsed, läbi mille käsitletakse soo teemat usu perspektiivist. Usu keeles tähendab sooline võrdsus soolist õiglust. Õiglus on võrdsete suhete üle arutamise lähtekoht. Õiglus on prohvetlik kuulutus ja alus, millele rajada muutused ja tagada inimväärikus kõigile. Piibellik õigluse mõiste läbib teoloogilist diskussiooni ja tõstab esile selle tähtsust. Luterliku identiteedi keskseid teoloogilisi arusaamu analüüsitakse soolise õigluse vaatenurgast. Sellest dialoogist kujuneb välja soolise õigluse põhimõtete teoloogiline käsitlusviis.

Tegutse: rakendamine ja konteksti asetamine. Kolmas osa kirjeldab strateegilisi põhimõtteid ja rakendussuuniseid. Teekonda soolise õigluse suunas kirjeldatakse läbi seitsme punkti: sissejuhatus väärtustesse ja kohustustesse, millele järgneb strateegiliste sammude loetelu selle teostamiseks. LML-i soolise õigluse põhimõtted on mõeldud osalusprotsessina, kus reflekteeritakse ja toimitakse soolise õigluse nimel, eesmärgiga kehtestada elavad põhimõtted, mida kohaldada ja rakendada erinevates piirkondades. Kuna osadusse kuulub 142 liikmeskirikut seitsmest geograafilisest piirkonnast (Aasia, Aafrika, Põhjamaad, Ida-Euroopa, Lääne-Euroopa, Põhja-Ameerika ning Ladina-Ameerika ja Kariibid), on selles kontekstid väga erinevad. Üks asjaolu on osaduses kasutatavate keelte suur hulk, samas kui osaduse büroo töötab inglise, prantsuse, saksa ja hispaania keeles. Seda mitmekesisust on keeruline kirjalikult väljendada ja esitada vaidlusküsimusi sellisel viisil, et need kutsuksid dialoogi jätkama ning osalema ja olema avatud selle kohaldamisele erinevates tegelikkustes. Kuidas koostada teksti, mis kutsub üles arutlema ja viib muutustele?

LML-i soolise õigluse põhimõtted on kutse osaleda kiriku, ühiskonna ja elu suhete ning ülesehituse muutustes. Arusaamas, et elu on esimesel kohal, teeb see metodoloogiline raamistik ettepanekuid, kuidas teatud kontekstis kohaldada põhimõtetes defineeritud. Seega, alustades selle konteksti analüüsimisest, kuhu meid on seatud, ning esitades küsimusi ja lugedes tundlikult konteksti, teeme esimesed sammud, millele järgneb teoloogiline refleksioon dialoogis inimõiguste aspektidega ning

arengut, struktuure ja kultuurilisi traditsioone kriitiliselt hindavate mudelitega. Aga analüüsist üksi ei piisa, oluline on praktika, mõistete ja väärtuste elluviimine. Nende rakendamine ja saavutamine on seepärast oodatud ja vajalik tulemus.

Konteksti kohaldamine erinevate kultuuride jaoks, milles osadus tegutseb, on jätkuvalt probleemiks. Ehkki kultuuri määratletakse teadmise süsteemidena, mis haarab endasse teatud inimrühma poolt omaks võetud ja jagatud kombed, uskumused, väärtused ja sümbolid, eeldatakse ometi, et see pole mitte staatiline, vaid dünaamiline. Kohaldamise protsess peab seepärast võtma arvesse kultuurilisi komponente ja dünaamikat. Iga kontekst määratleb prioriteedid, mida selles konkreetses olukorras rakendada. Üks tegelikkus ei saa teisele midagi ette kirjutada ega öelda, mis on oluline. Vastastikune õppimine ja jagamine rikastab konkreetseid tegevusi soolise õigluse saavutamisel kõigis kiriku ja ühiskonna valdkondades.

Selle protsessi peamine küsimus on: milliseid muutusi toovad need põhimõtted endaga kaasa inimeste eludes, kes osalevad selles refleksioonis ja neis tegevustes?

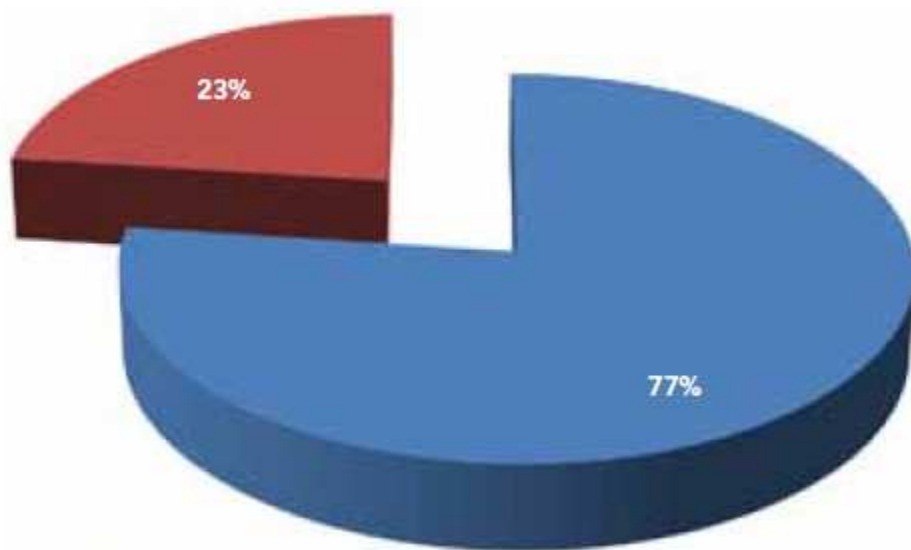
Ja mitte viimases järjekorras: olge rõõmsad ja tähistage seda! Tähistage võimalust tulla kokku ja arutada olulisi muutusi kiriku elus ja teoloogias. Tähistage osadust, tähistage koosolemist. Palvetades ja üheskoos lauldes: „Jumal kutsub oma rahvast nüüd üles uuele elule, kulgedes üheskoos käsikäes; uus aeg on küps muutusteks, õige hetk on nüüd. Lähme koos, keegi ei saa minna üksi! Seega, tule meiega!“ (*Thuma Mina 221; Deus chama a gente pra um momento novo*)

Kus asume teel kaasava osaduse suunas?

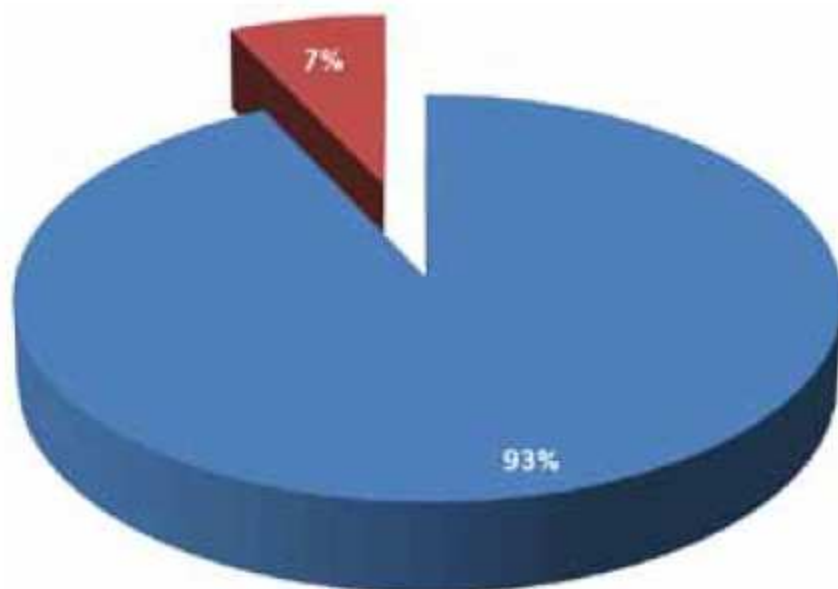
Naised juhtpositsioonidel ja nende osalus

Luterlik Maailmaliit on toiminud aastakümneid kooskõlas oma teoloogiliste ja praktiliste arusaamadega käsitleda kaasatust ühe oma põhiväärtusena. Seda on näha varasemates otsustes, mis kindlustavad naiste osalust:

- 1952. aasta teisel LML-i peaassambleel Hannoveris Saksamaal asutati naisi puudutavate küsimustega tegelev sektsioon, mis toimis edasi naiste komisjonina, mis oli 1975. aastal asutatud esimese naistetööd koordineeriva nõuandva komitee eelkäija. Otsus luua naistetöö eest vastutava sekretäri ametikoht võeti vastu 1970. aastal, viiendal LML-i peaassambleel Evianis, Prantsusmaal.
- 1984.a võttis seitsmes peaassamblee Budapestis Ungaris vastu ajaloolise otsuse naiste ja ilmikute osalemisest, millega kehtestati „kvoodisüsteem”, et tagada vähemalt 40% naiste osalus. Kaheksas (Curitiba, 1990) ja üheksas (Winnipeg, 2003) peaassamblee kinnitasid seda otsust.

LML-i liikmeskirikute protsent, kes ordineerivad naisi. Sinine: kirikud, mis ordineerivad naisi; Punane: kirikud, mis ei ordineeri naisi.

Liikmete protsent, kes kuuluvad naisi ordineerivatesse LML-i liikmeskirikutesse. Sinine: naisi ordineerivate kirikute liikmed; punane: naisi mitteordineerivate kirikute liikmed.

Alumine diagramm näitab, et suurem osa 70,5 miljonist osaduse luterlasest kuuluvad LML-i liikmeskirikusse, kus ordineeritakse naisi.

- Peaassambleed ja nõukogud, osaduse büroo otsustuskogud on tõdenud, et naiste osalemine ordineeritud ametis on ülemaailmses osaduses järgimist vääriv praktika. Üks pool on naiste kaasamise teoloogiline refleksioon ja selle eklesioloogiline mõju. See näitab, kuidas kirik end ise mõistab ja annab tunnistust kaasava evangeeliumi elamisest ning kuulutamisest.

Naiste osalus vaimulikus ametis on eluliselt oluline – kuigi mitte ainus – samm edasi kaasava osaduse suunas. Naise ja meeste täielik osalemine otsustuskogudes on järgmine tähtis samm kaasatuse poole. LML kehastab endast *ecclesia semper reformanda*'t, põhimõtet reformatsiooni pidevast protsessist kõige erinevamatel viisidel.

Osaduse sees on olnud palju positiivseid püüdlusi ja ellu viidud muudatusi nende läbimõeldud ning ühiste otsuste põhjal, mis toetavad naiste täielikku osalemist. Nii näiteks toetab ja edendab kvoodisüsteem LML-i institutsionaalsete struktuuride (nagu peaassambleed ja nõukogud) jagatud juhtimist. Kvootide rakendamine on strukturealne mehhanism, mis on mõeldud aitama mitmesuguste praktiliste takistuste vastu, millega naised seisavad silmitsi erinevatele ametikohtadele kandideerides. LML-iga seotud naiste gruppide läbi aitavad naised ja tüdrukud kaasa ühiskonna heaolu kasvule, osutades diakoonia teenuseid oma naabruskonnas. Sellele vaatamata ei ole kirik veel täiel määral hinnanud seda, millisel viisil soopõhised süsteemid ja suhted loovad privileege ühtedele ning rõhuvad teisi, mõjutades sellega meie ühist elu kirikus ja ühiskonnas.

Ehkki kvoodisüsteem on oluline töövahend naiste osalemise tagamisel, jäävad täieliku osalemise teele sageli mitmed tõsised takistused. Tundub, et ülemaailmselt peaassambleedel langetatud otsuste ja kohalikul tasandil toimuva vahele jääb teatud katkestus. Kvootide täitmisest üksi ei piisa. Kvoodid võivad tagada küll kohal olemise, aga ei taga ilmtingimata osalemist. Selleks et jätkata varasematel peaassambleedel vastuvõetud põhimõtetega ja jõuda täieliku kaasatuse eesmärgile, on meil kiriku ja ülemaailmse osadusena hädavajadus muutuda selles väes, mida naised ja noored endaga kaasa toovad.

LML-i osaduse elu üks olulisi teetähiseid on olnud prohvetlik hääl, mis kõlab dokumendis [„Kirikud ütlevad ei naistevastasele vägivallale“](#)⁷ mis tunnistab vägivalla olemasolu ka kirikute sees, ning arutleb selle üle, milliseid vahendeid kasutatakse sellise vägivalla vastu võitlemisel.

Kirikute ja kiriklike organisatsioonide tegevus naistevastase vägivalla ennetamisel ja ületamisel toetub ülekohtule vastuseismise eetikale. Kirikute praktika, diakooniatöö ja teoloogiline refleksioon on osa usu ja religiooni kriitilisest analüüsist, mis võib aidata lõhkuda seda sageli ohtlikku sidet religiooni ja kultuuri vahel, mis pagendab naised eraelu sfääri, kus kõige sagedamini avaldub vägivald. Kogemus, mis on saanud LML-i dokumendi „Kirikud ütlevad ei naistevastasele vägivallale“ analüüsist ja rakendamisest, osutab selgelt, et usul on oluline roll, kui me tahame ületada vägivalda. Kristliku kutsumuse üks osa on nimetada asju õigete nimedega. Seetõttu on märkimisväärne, et osadus on kuulutanud naistevastase vägivalla avalikult patuks ning et kirikuid on kutsutud olema varjupaigad.

⁷ <https://www.lutheranworld.org/content/resource-churches-say-no-violence-against-women-action-plan-churches>

Osadus teel soolise õigluse poole

LML jätkab soolise õigluse saavutamiseks meetmete väljatöötamisega ja oma põhimõtete järgi elamisega nii organisatsiooni kui ka selle erinevate struktuuride tasandil:

- Üheksandal peassambleel Hongkongis nimetati osaduse üheks keskseks ülesandeks soolise võrdõiguslikkuse taotlemist: soo ja võimu teemadel kõnelemine teoloogilisest ja piibellikust usu perspektiivist, mida käsitletakse õigluse ja suhete valdkonda kuuluvana, ning soo ja võimu küsimusega juhtimistasandil tegelemine.
- Kümnes peassamblee Winnipegis Kanadas keskendus mitmetele teemadele, mis puudutasid varasemate aastate arutelusid ja otsuseid ning kinnitas veelkord eesmärgi naised ja noored täielikult kiriku ja ühiskonna ellu kaasata.
- Kirikute diakooniatöö kogemus on näidanud, et teoloogiline refleksioon muutub oluliseks siis, kui see on seotud sügava hoolimisega ligimesest. Kirikud positsioneerivad end avalikus ruumis just diakooniatöö kaudu, kuulates, nähes, puudutades, eristades ja olles kaasteelisteks neile, kes kannatavad ja on rõhutud. Selles dünaamilises suhtluses avaliku ruumiga, tutvustades usu rikkalikku varamut, saavad kirikud kodanikeks või osaliseks kodanikuühiskonnast. Kiriku kodanikuks olemine on osa teoloogilisest identiteedist; see on, kuidas kirikud käsitlevad end osana Jumala igavesest ja alalisest liikumisest loodu ja kogu inimkonna poole. See on osa missioloogilisest enesemõistmisest, et me oleme läkitatud maailma, mille aluseks on Jumala esimene armuline samm, kes sügavast kaastundest meie vastu liikus kättesaamatusest selle maailma rõõmudesse ja kannatustesse, valudesse ja lootusesse.
- Lähtuvalt oma diakoonilisest missioonist töötab LML sellel nimel, et edendada kõigi inimeste õigusi ja täielikku võrdõiguslikkust ning toetab sellest tulenevalt naisi juhtpositsioonidel ja nende täielikku osalemist. Diakooniline vaeste ja rõhutute õiguste eest seismise kogemus on praktiliseks aluseks, kuidas mõista õiglust igal tasandil ja igasugustes suhetes, eriti sugudevahelistes suhetes.
- Nõukogu poolt heaks kiidetud dokument „[Nõnda ei tohi olla teie seas!](#)” [Soost ja võimust usu vaatenurgast](#)” süstematiseerib ja kirjeldab soo ning võimu refleksiooni protsessi. See on järjekordne näide soolise võrdõiguslikkuse analüüsi teoloogilisest refleksioonist ning see on aluseks käesolevatele põhimõtetele.
- LML kui kirikute osadus toetub soolise õigluse põhimõtete väärtustamisel liikmeskirikute kogemustele ja panusele inimõiguste edendamisel. Kirikute ja kiriklike organisatsioonide sootemaatikat puudutavad põhimõtted on aluseks kogu osaduskonna põhimõtete väljatöötamisel – see on spiraalne liikumine. Osaduse tasandil kogutakse ja süstematiseeritakse kogemusi. Põhimõtete uuesti sõnastamine toimub neist kokkulepetest ja kogemustest lähtuvalt.

Kõigist neist algatustest ja protsessidest on õpitud, et osadus peab erinevatel (liikmeskirikud, ametkonnad, programmid ja projektid) tasanditel otsima laiapõhjalisemat, teoloogiliselt argumenteeritud arusaama, kuidas käia ümber ühiskondlikele ja kultuurilistele tavadele toetuvate hüvede ja rõhumise süsteemide mõjuga naiste kaasatusele juhtpositsioonidel. Ei piisa naiste kohalolust „laua ääres”, vaid vajalik on „naiste ja meeste laua ääres olemine võrdsetel tingimustel”.

Piibellik ja teoloogiline alus: Miks on sooline õiglus luterliku osaduse jaoks oluline?

LML-i osaduse soolise õigluse põhimõtete väljatöötamine ja vastuvõtmine on osa holistliku misjoni protsessist, kus Jumala arm saab teoks meie maailmas. Luterlikus teoloogias leidub rikkalikult materjali, mis aitab süvendada osaduse arusaama ja vastutust soolisest õiglusest kui usuteost.

Luterliku teoloogia üks kvaliteedimärke on kontekstuaalsus. LML-i sees tähendab see jätkuvaid regionaalse tasandi diskussioone. Vastavalt LML-i strateegiale 2012–2017 „sõltuvad osadusesised suhted vastastikku üksteisest. Selles on mitmeid otsustus- ja tegevuskeskusi. Osaduse liikmeks olemine aitab liikmeskirikutel osaleda ja kujundada osaduse elu võrgustikes, mis ühendavad ja toovad neid kokku nii regionaalsel tasandil kui ka ülemaailmselt. Nende kultuurilist mitmekesisust tuleb väärtustada ja see loob võimaluse mitmesugusteks üksteisega kohtumisteks, väljakutseteks ja üksteiselt õppimiseks.“ ([LWF Strategy 2012-2017](#), 9)

Sooline õiglus on orienteerumispunktiks arvukatele keskustele ja nendevahelistele aruteludele.

LML-i osaduse soolise õigluse käsitlese piibellik alus on selle dokumendi alguses esitatud piibellik kujutelm võrdõiguslikkusest ja õiglusest. Inimesed on loodud Jumala näo järele – naiseks ja meheks: erinevate, kuid siiski võrdsetena. Naistel ja meestel on samad eesõigused ning nende ülesanne on hoolitseda Jumala loodu eest. Inimesed sõltuvad Jumalast ja teenivad sellepärast üksteist.

Sootemaatikast lähtuvalt on võimalik loomislugude puhul kriitiliselt küsida: Kuidas mehed ja naised tajuvad Jumala üliluslikkust suhtes inimkonnaga? Kuidas naised ja mehed saavad olla Jumala partnerid tema jätkuvas loomistöös? Kuidas tõlgendada piibellikke mõisteid nagu „võrdseks loomine“ ja „võrdne vastutus“ nii, et need edendaksid naiste ja meeste vahelist partnerlust? Mida tähendab vastutus Jumala armu ees sinu kultuurilises kontekstis? Mis on selle mõju naiste ja meeste õiglusele sinu kultuurilises kontekstis?

Järgnevalt mõned luterliku teoloogia lähtekohad, mille valguses LML-i liikmeskirikuid julgustatakse arendama ja jagama üksteisega erinevaid viise, kuidas soolist õiglust edendada. Sellised protsessid ja dialoogid toimivad kõige paremini, kui naised ja mehed teevad täielikku koostööd.

Pühakiri: dialoog elu ja teksti vahel

Miks on Piibel oluline? Piibel kõneleb maailmale Jumala armust. Luther meenutas kristlastele seda, et kõige olulisem on Jumala armutootus Jeesuse Kristuse läbi. Sellepärast on luterliku traditsiooni võtmeküsimus: Mis juhatab Kristuse poole? Teisisõnu: kuidas avaldub Jumala arm? Seda iseloomustab evangeelium. Kui Jeesus tervendab küürus naise, siis taastas ta sellega tema täieliku inimeseks olemise (Lk 13:10–17).

Need mõtted viivad küsimusteni nagu: mida tähendab Jumala armutööotus naiste ja meeste jaoks? Kuidas võib Jumala arm suunata Piibli tekstide lugemist ja tõlgendamist soolise õigluse vaatenurgast?

Piibli erinevate sõnumite tõlgendamise kunsti tänapäeva kontekstides kutsutakse hermeneutikaks.

„Luterliku traditsiooni enda parimad arusaamad kutsuvad teda üles olema dünaamiline, enesekriitiline ja tulevikule avatud. Tema teoloogiat iseloomustab lahenduseta dialektiliste pingete tunnistamine, milles avalduvad koos Jumalaga elamise ja Jumala maailmas toimuva elu erinevad tahud.“ (LML-i strateegia 2012–2017, 8)

Luterlased peavad teatud õpetuste korpust abivahendiks Pühakirja tõlgendamisel. Need sisaldavad kinnitust, et kristlased on preestrirahvas, ja need kinnitavad õigeksmõistmist armust usu läbi, käsu ja evangeeliumi eristamist, *solus Christus*'t, *sola gratia*'t, *sola fide*'t, *solo verbo*'t, ristiteoloogiat ja tõlgenduspehimõtet, et Pühakiri tõlgendab Pühakirja. Nagu eelpool nimetatud, on oluliseks lähtekohaks, hermeneutiliseks võtmeks teksti lugemine küsimuse valguses „Mis juhatab Kristuse poole?“.

Piibli lugemine individuaalselt või rühmas, kogudustes ja kogukondades nõuab aktiivset tekstiga tegelemist – nii ajaloolise tausta kui ka tänapäevase elu tegelikkuse vaatenurgast. Elukogemuste erinevus ja rikkus on omavahel seotud Piibli ja elu ühisosas. Seepärast tuleb Pühakirja eksegeesis võtta arvesse elemente nagu keeleline ja kultuuriline erinevus kirjalikus, suulises ja verbaalses väljenduses, samuti retseptsiooni ja kuulajaskonda. Piibli teksti tõlgendamine osaduslikult, praeguse aja praktikate ja kontekstiga resonantsis ja dissonantsis, rikastab seda.

Luterlikus osaduses kohtab erinevaid Piibli tõlgendamise viise. Seal on kontekstuaalset või populaarset lugemisviisi, kus kontekst ja kogukond on tekstiga dialoogi astumise lähtekohaks. Käsu ja evangeeliumi vaheliste pingete eristamiseks on hea kasutada kriitilisi töövahendeid, mille eesmärgiks on muutuste esilekutsumine ülekohtustes süsteemides. Selline Piibli lugemisviis võib olla valguseks ja tugevuseks naiste ja tõrjutud rühmade mõjujõu suurendamisel ning soolise õigluse edendamisel. Piibli tekstide kontekstuaalne lugemine koos tõrjutud inimeste ja inimrühmadega on üks toetamise viis, mis toob esile kohalikke ja kontekstuaalseid teoloogiaid.

Inimesed hakkavad nägema oma igapäevaseid võitlusi piiblilugudega seoses. Tekstiga tegelemisest saab ajend panna kahtluse alla ülekohus, mis põhineb sootemaatikal. Soolise õigluse teemal on teoloogiline alus Piibli tunnistuses ja kristlikus traditsioonis. Seda teoloogilist ja piibellikku traditsiooni saab küll tõlgendada naiste ja meeste jagatud juhtimise valguses, kuid seda järeldust ei ole veel perekonna, kiriku ja avaliku ruumi kontekstis täielikult rakendatud. Naised kalduvad olema üle koormatud koduste ülesannetega, nad on kõrvale jäetud juhtivatest positsioonidest teenimisametis ja neid ei julgustata avalikus ruumis vastutust võtma.

Teatud Piibli tekste ja kiriklikke traditsioone, mis toetavad naiste marginaliseerimist, tuleb uuesti lugeda selle üldise arusaama valguses, et inimesed on Jumala ees võrdsed, Jumal on andnud inimkonnale ühise vastutuse ja uue identiteedi ristimise läbi.

Sellega seotud hermeneutilised või tõlgenduslikud ülesanded ei ole lihtsasti lahendatavad kultuuritausta tõttu, mida saab kogeda tänapäeva ühiskonnas ning mis ilmnevad ka Piibli tekstides ja varases kristlikus traditsioonis.

Piibli tekstide kontekstuaalne lugemine sooanalüüsi abil on kasulik metodoloogia selgitamiseks ebavõrdsust naiste ja meeste vahel tänapäeva ühiskonnas ja kirikutes. Kriitiline lugemine aitab lammutada ideoloogiaid, mis hoiavad alal süsteeme, mis eelistavad ühtesid ja rõhuvad teisi, nagu see on näiteks patriarhaalsetes struktuurides. Kriitilise lugemise eesmärk on naiste ja meeste aktiivne suunamine muudetud ja õiglaste suhete suunas, samuti poiste ja meeste, tüdrukute ja naiste teistsuguse ühiskonda sobitamise suhetes. Need ühiskondlikud suhted võivad olla lihaksaanud õigluse ja väärkuse elavaks väljenduseks.

- Mida ütleb Pühakiri õigluse kohta?
- Millised Piibli tekstid toetavad soolist õiglust?
- Millised tekstid on vastuolus ja probleemiks õiglastele ning võrdsetele suhetele naiste ja meeste vahel?
- Milline võib olla/on Jumala armu tähendus neis tekstides?

Õigeksmõistmine ja arm: kõigi inimeste vabadus ja väärikus

- Mida tähendab olla õigeksmõistetud?
- Mida tähendab olla inimene, kes on samaaegselt õigeksmõistetud ja süüdi?
- Millised on samaaegselt õigeksmõistetud ja süüdi olemise tagajärjed üksikisikutele ja kirikule?

Käesolevad põhimõtted lähtuvad teoloogiliselt õiglusest kui põhimõistest, mis toetub piibellik-teoloogilisele arusaamale usu läbi armust õigeksmõistmisest, millele rajaneb luterlik identiteet. Õigeksmõistmine tähendab vabastamist sellest, mis meid köidikus hoiab (vrd Rm 5).

Õigeksmõistmisele tuginev teoloogiline arusaam möönab, et inimesed toimivad ikka veel hierarhiliste ja ülekohtuste süsteemide kohaselt, sageli toetudes ka ülekohtustele seadustele. Jumala radikaalses armu läbi õigeksmõistmises elamine tuleb vabastada meritokraatiast või patriarhaalsete traditsioonide ja väärtuste nõuete täitmisest. Me oleme niisiis ühtaegu õigeksmõistetud ja süüdi – *simul iustus et peccator*. Luterlikust vaatenurgast on tegemist paradoksaalse seisundiga, kus kirik ja ühiskond alati asuvad. Armu impulsist juhitud olek tähendab seda, et naised ja mehed julgustatakse avaldama vastupanu ning osalema muutuste protsessis.

Inimkond ei ole võrdne ainult loomises, vaid ka pattus. Paulus ütleb: „[N]õnda nagu on kirjutatud: „Ei ole õiget, ei ühtainsatki ["] [...] sest kõik on pattu teinud ja ilma jäänud Jumala kirkusest” (Rm 3:10, 23). Kuigi tavaliselt mõistetakse pattu üksikute tegudena, peavad kogukonnad ja institutsioonid end samuti analüüsima.

Patt on kahjutegemine teistele, endale ja Jumalale. Seadused, tavad, ideed, suhtumised ja põhimõtted võivad kõik olla pattused, kui nad kahjustavad mõnda osa Jumala loodust. Patt ei ole

seega ainult personaalne, vaid ka strukturealne ja institutsionaalne. Igaüks, kes seab ühe inimrühma väärtuse teisest üle, teeb pattu, sest teiste alavääristamine on kahjulik. Selles mõttes on süsteem, mis tugineb allutamisele ja rõhumisele, seades meeste väärtuse ülemaks naiste omast, patune süsteem. Rõhumise süsteemi patuse mõistmine aitab vältida liiga lihtsustatud analüüsi. Süsteemis elamine eeldab, et ülekohtuste struktuuride lõhkumine on nii naiste kui meeste vastutus. Kuna patune süsteem dehumaniseerib nii naisi kui mehi, on aktiivne muutuste liikumises osalemine nende ühine ülesanne. Sooline õiglus puudutab seega mõlemaid, nii mehi kui naisi, kes ehitavad ühist elu, mis rajaneb partnerlusele ja õiglusele.

Õigeksmõistmine Jumala armu läbi muudab kristlase olemist maailmas ja loob kirikule aluse, kuidas käsitleda ülekohtuseid süsteeme. Tähtsamissõnas töötajajast viinamäel (Mt 20:1–16) langeb Jumala arm võrdselt kõigi töötajate peale ja kõigi inimväärikus saab taastatud. Inimkond on seega võrdne ka lunastuses.

- Mis muutub sinu arvates töötajate eludes, kui neid koheldakse võrdselt?
- Mis muutub kogukonnas, kui kõik on Jumala armu poolt õigeksmõistetud?

Jumala lihakssaamine: Kehastumine ja õiglus

- Milliseid seoseid sa näed õigluse ja Jumala lihakssaamise vahel Jeesuses Kristuses?
- Milliseid seoseid sa näed inimese kehalisuse ja õigluse vahel?

Jumal soovis saada täielikult osa inimelust ihus. Jumal kohtub inimestega Jeesuses Kristuses, kes näitab neile Jumalat: Jumalat, kes tahab vabastada inimesed orjusest, neid vabaks murda langenud maailma köidikutest, julgustada vaeseid ja rõhutuid ning kutsuda kõiki elama vabaduses Jumala lastena. See on kogemus kuulavast ja meie juurde alla tulevast Jumalast, et vabastada inimesed, kes teda appi hüüavad (2Ms 2:24, 3:7).

Jeesus Kristus kutsus oma järgijaid uude Jumala perekonna tegelikkusesse, kus meeste poolt domineeritud bioloogilised perekonnasüsteemid on muudetud (Mk 3:35). Inimkeha kõigis selle olemisviisides, kannatustes ja rõõmus on kristliku ilmutuse keskmes Jumala lihakssaamise pärast Jeesuse Kristuse läbi. Lihakssaamise läbi loob Jumal inimestega sügavama suhte. Jumalik sõna võtab inimkeha ja elab meis (Jh 1:14). Püha Vaimu väes on Kristuse ihu uus, õiglase õdede ja vendade osaduskond. See osadus, see kirik on täna Kristuse ihu (1Kr 12:26–27).

Püha Vaim aitab kirikul muuta õiglust maailmas nähtavaks. Õiglus on põhjapanev kiriku identiteedi seisukohalt. Kiriku elust saab inimkond ettekujutuse, milline saab kirik ja kogu loodu olema.

Jumala arm loob vabastavale õiglusele ruumi, kus see saab areneda. Sellepärast on kiriku prohvetlik ülesanne mõista, millisel kujul võib õiglus teostuda diskrimineerimise ja vägivalda all kannatajate keskel. See ajendab ja ärgitab kirikut olema aktiivne kõiki suhteid puudutava õigluse suhtes.

Milliseid Jumala lihakssaamise märke näed sina enda ümber?

- Kuidas Jumala lihakssaamise märgid on seotud õiglusega naiste ja meeste vahel? (Või kuidas on Jumala lihakssaamine seotud õiglusega naiste ja meeste vahel?)

Sakramendid: vaba teenima kaasava ümarlaua ümber

- Millist vabadust töötab Jumal sakramentides?
- Millist mitmekesisust sa Kristuse ihus märkad armulaua pühitsemisel?

Ristimise läbi saab iga inimene osaliseks Kristuse ihust (1Kr 12). Igaüks on tähtis ja saanud Pühalt Vaimult erinevad annid, võimed ja oskused.

Jeesus istus ühe laua ääres tõrjutute, rõhutute ja puuduses kannatajatega ning murdis nendega koos leiba ja julgustas neid. Leiva ja veini läbi istume me sama laua ääres ja tunneme, et me oleme võrdsed, ning et meie osadus sõltub kõiges Jumala armust. Jeesuses Kristuses võtavad kõik vastu andestust ja uut elu. Seepärast ei ole ühtki seaduslikku põhjendust, et kehtestada naiste ja meeste või inimeste ja keskkonna vahel mingit laadi üleolekut, diskrimineerimist või rõhumist. Nagu Pauluse tuntud kinnituses Galaatia ja Korintose kogudustele on öeldud – „[...] ei ole siin meest ega naist” (Gl 3:26–28; vrd 1Kr 12:13).

Inimkond on sõltumata tema soost, bioloogiast või muudest tingimustest muudetud Jeesuse armu, andestuse ja uue elu läbi. Ristimise kaudu muudetakse ja uuendatakse erinevusi võimu tasandil, mis põhinevad rahvusel, ühiskonnaklassil ja sool.

Paulus meenutab veel galaatlastele, et „vabaduseks on Kristus meid vabastanud” (Gl 5:1). Kõigi usklike preesterlus tähendab seda, et inimesed ei ole mitte ainult vabastatud, vaid nad on ka Püha Vaimu poolt kutsutud hoolitsema vabaduse eest jumalariigis. Vabadus tähendab teenimist, võrdõiguslike kogukondade loomist ja selles elamist, üksteise eest hoolitsemist, andide ja otsuste tegemise jagamist ning nende jõustamist, kes on tõrjutud eesõiguste ja rõhumise süsteemide poolt. Nähtavas kirikus on naiste ja meeste jagatud vastutus hea seista kaasavate struktuuride, läbipaistvuse ja vastutustundlikkuse arendamise eest, mis on konkreetseteks elementideks soolise õigluse saavutamisel inimeste ja organisatsioonide eludes.

- Kuidas ristimine ja armulaud ennustavad ning avavad uusi elamise viise?
- Milliseid jagatud juhtimise vorme on võimalik sinu keskkonna kontekstis välja töötada?

Eklesioloogilised sambad: jagatud juhtimine ja võrdsete jüngerlus

- Kuidas mõjutab sinu arvates ristimine juhtimist ja jüngriks olemist?
- Kuidas vastame kirikuna vastuolulistele tekstidele naiste juhtivatel positsioonidel olemise kohta?

Ristimise läbi on nii naised kui mehed toodud tagasi Jumala juurde. Mõlemad on Jumala poolt omaks võetud, kuigi me oleme samal ajal ka patused. Teisisõnu, Jumala ees on sood ühtsed, nii patususes kui ka õigeksmõistmises. Kummalgi pole Jumala juures soost sõltuvaid eeliseid teise ees. Kumbki neist pole Jumala ees õigeksmõistetud sellepärast, mis nad on teinud või mis nad on, vaid ainult Jumala armust.

See jagatud kujutelm ja loovus puudutavad inimelu kõiki aspekte, ka seal, kus kultuurilised mõjutused on toonud endaga kaasa soorollide eristamise. Ühe soo allutamine teise poolt ei ole kooskõlas loomisloo mõttega, kuigi mõned on mõistnud väljendit „abi, kes tema kohane on” (1Ms 2:18) viitena naise allumisele mehele. See võiks tähendada vastastikust toetust ustavuses, sest teistes tekstides kasutatakse sama sõna „aitaja” Jumalale viidates. Näiteks: „Ma tõstan oma silmad mägede poole, kust tuleb mulle abi (*ezer*)? Abi (*ezer*) tuleb mulle Issanda käest, kes on teinud taeva ja maa” (Ps 121:1–2). Siin on sõna, mida kasutatakse naise kui mehe aitaja kohta, see sama sõna, mida kasutatakse Jumala ustavuse kohta Psalmis 121. Selle kohaselt ei mõisteta aitajat mitte alluvuse mõttes, vaid ustava vastastikuse toetusena.

Käsku naistel kirikutes vait olla (1Kr 14:34) ei saa lugeda lahus teistest vaikimist puudutavatest käskudest. Näiteks, kui mingi keele rääkijatel ei ole tõlki, siis selle keele rääkija „olgu koguduses vait - rääkigu iseendale ja Jumalale” (1Kr 14:28).⁸ Ka prohvetite puhul võib ainult üks korraga rääkida ja kui teisele ilmutatakse midagi, kui esimene veel räägib, siis „esimene jäägu vait” (1Kr 14:30). Kirjas korintlastele võib seega naiste vaigistamist käsitleda jumalateenistusel korra hoidmise laiemas kontekstis, vaatamata sellele et tekst viitab probleemi rõhutamiseks „seadusele” või loomiskorrale. Pauluse käsk naistele koguduse kogunemistel vait olla on mõjutatud kontekstist. Seda ei saa mõista üldkehtiva reeglina, sest Paulus kiidab heaks naiste avaliku kõnelemise neil kogunemistel (1Kr 11:5). Nende tekstide vahel valitseb ilmne pinge, mis näitab ilmekalt, et kontekstuaalsus oli ja jääb tõlgendamise põhielemendiks nii Piibli aegadel kui ka praegu.

Loomulikult ei toeta Uue Testamendi tekstid ajaloolise konteksti tõttu, milles need on kirjutatud, ühehäälselt soolist võrdõiguslikkust. Tekstid, mis võtavad soolist hierarhiat iseenesestmõistetavalt (nt abielunaiste allumine abikaasale Ef 5:21–24; Kl 3:18), tuleb Jeesuse sõnade ja Pauluse kirjade traditsiooni õpetuste valguses kriitiliselt üle vaadata.

Kas võime väita, et ühe või teise soo tõrjumine juhtivatelt kohtadelt ei ole kooskõlas Piibliga ja kiriku traditsiooniga? Naised teenisid nii Vanas kui Uues Testamendis jumalateenistusel kaasa. Tunneme naisprohvet Mirjamit (2Ms 15:20), kes töötas koos Aaroni ja Moosesega. On ka Deboora, kes oli nii usuline kui ka poliitiline juht (Km 4:4). Naisprohvet Anna kinnitas Jeesuse messiastaatust ning õnnistas teda, kui teda toodi templisse Issanda ette (Lk 2:36). Jeesusel oli palju nii mees- kui naissoost jüngreid. Paljud Jeesuse naisjüngrid hoolitsesid näiteks tema majandusliku olukorra eest: „Maarja, keda hüütakse Magdaleenaks, kellest seitse kurja vaimu oli välja läinud, ja Johanna, Heroodese varahoidja Kuusase naine, ja Susanna ja palju teisi, kes neid aitasid oma varaga.” (Lk 8:2–3; samuti Mk 15:41).

⁸ Mõned uurimused viitavad asjaolule, et seda teksti ei saa omistada Paulusele, sest see on algupärasesse teksti hiljem vahele paigutatud, tegemist on lisandusega, millele hiljem üles ehitada naiste kõrvaletõrjumise ja vaikima panemise põhjendatus. Vt mitmed Elixabeth Schüssler Fiorenza uurimused.

Paljud neist naistest olid ülestõusmise esimesed tunnistajad (Lk 24:22; Jh 20:11–18). Kirjas roomlastele 16. peatükis mainitakse mitmeid naisi erinevates ülesannetes ja teenimisametites, kaasa arvatud Pauluse kaastööliseks olemine nagu Priska puhul (Rm 16:3) ja apostel Junia puhul (Rm 16:7). Need naised olid juhtpositsioonidel esimeste sajandite kristlikes kogudustes. Kiriku ajaloo on paljud naised pidanud taluma tagakiusamist nende vankumatu Kristuse tunnistamise pärast (nt Perpetua ja Felicitas).

Kirik peegeldab sotsiaalseid identiteete, ettekirjutusi ja kultuuriliselt mõjutatud arusaamu, mida meheks olemine ja naiseks olemine tähendavad. Kiriku vaikimine ja tegevusetus teevad temast kaassüüdlase. Kirikul on veel seni kasutamata teoloogiline varamu, mille abil seista inimväärkuse ja heaolu eest ning jõudu muutusteni praktikas, mis tõrjub ühiskondlike ja kultuuriliste normide alusel naisi ja ka teatud mehi.

- Millisel viisil lubame kirikuna vasturääkivatel Piibli tõlgendustel mõjutada ja põlistada negatiivseid kultuurilisi ja ühiskondlikke norme kirikus ning ühiskonnas?
- Toetudes Piibli tekstidele, kuidas ja kus sa näed soolise õigluse teostumist kirikus?

Suunised ja töövahendid konteksti arvestavate tegevuskavade jaoks

Seire ja vastutus: LML-i osaduse büroo vastutab institutsionaalse järelevalve ja programmide seire eest. Peasekretär peab esitama nõukogule tegevusaruande.

See osa LML-i soolise õigluse põhimõtetest annab praktilised töövahendid ja suunised soolise võrdõiguslikkuse teostamiseks kogu luterlikus osaduses. Mõned töövahendid on pigem soovitusel kui ettekirjutused. Neid saab kasutada ülesannete ja vastutuse jagamise edendamiseks liikmekskirikute kõigil juhtimistasanditel ja rühmades, samuti osaduse büroos ja maailmateenistuse programmides.

Soolise õigluse eesmärgi saavutamiseks kõigil tasanditel, mis on kokku lepitud LML Strateegias 2012–2017, seisab LML hea väärtuste eest nagu kõigi inimeste väärkus ja õiglus, kaastunne ja erinevuste austamine, kaasatus ja osalemine, läbipaistvus ja vastutus, mis on tema töö ja missiooni aluseks.

Meetmete loetelu soolise õigluse teostamiseks leiate allpool.

Konteksti hindamine

Kõigi teoloogiliste, humanitaarsete ja arenguabi projektide puhul tuleb esimese sammuna hinnata ja sõnastada erinevad kontekstid. Ühe organisatsiooni mistahes põhimõtete väljatöötamisel, mis peaksid andma suuna tema programmilisele tegevusele, tuleb nende metodoloogiline alus rajada naiste ja meeste, tüdrukute ja poiste elukogemuste tähelepanelikule kuulamisele ning neid mõjutavale sotsiaal-majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele kontekstile. Konteksti hindamise

protsessi puhul on oluline teadvustada, et suurem osa soolisest ülekohtust maailmas on suunatud naiste vastu. Seetõttu peab õigluse saavutamiseks olema rõhk koostöös meestega pandud naiste toetamisele. Kogemused on tingitud kultuurist ja ühiskonnakorraldusest ning sageli mõjutatud ebavõrdsetest võimusuhetest. Võimusuhte sõnastamine ja põhjalik uurimine soolise võrdõiguslikkuse analüüsi abil annab meile teavet, millised strateegiad on tõhusad konteksti hindamisel.

Soolise võrdõiguslikkuse analüüs on:

- töövahend naiste ja meeste tegelikkuse erinevuste mõistmiseks;
- ühiskondlikku, majanduslikku, poliitilist ja religioosset ebavõrdsust ning ülekohtu tingivate erinevuste hindamine;
- töövahend soolise õigluse saavutamise protsessis, mille abil on võimalik ära tunda soopõhist tööjaotust ning naiseks ja meheks olemise definitsioone, mis võtavad arvesse erinevusi ühiskondlikus staatuses, bioloogilisi vajadusi, majanduslikku olukorda ning rassilist ja/või soolist identiteeti jne.

Soolise võrdõiguslikkuse analüüsi soovitud tulem on ülekohtuste võimusuhte muutmine õiglasteks suheteks naiste/tüdrukute ja meeste/poiste vahel. Selleks tuleb:

1. **Koguda** ja analüüsida kvantitatiivseid ning kvalitatiivseid andmeid soo põhjal eristamise kohta, et teha kindlaks soopõhine ebavõrdsus nii eraelus kui avalikus sfääris.
2. **Koostada** statistilise analüüsi tulemuste põhjal tegevuste, projektide ja programmide kava.
3. **Kasutada** soolise võrdõiguslikkuse analüüsi ja mõjuanalüüsi töövahendeid, et teha kindlaks, millised soopõhised mustrid mõjutavad ligipääsu ressursidele ja hüvedele ning kontrolli nende üle, et anda sisendit poliitilistele otsustele ja juhtimisotsustele ebavõrdsuse kõrvaldamiseks ja võrdõiguslikkust toetavate tegevuste edendamiseks.

Osalemist toetav lähenemisviis

Soopõhise rõhumisega tuleb tegeleda kiirelt. Me peame julgustama dialoogi, mis tegeleb sootemaatikaga ja analüüsib seda ning aitab kaasa muutustele, mis väljenduvad sellises soolise õigluse praktikas, mis seab küsimuse alla patriarhaalsed ja tõrjuvad väärtused kirikutes ja ühiskonnas.

Dialoogi ja muutuste toimumise seisukohalt on kesksel kohal uue partnerluse loomine ja olemasolevate tugevdamine. Soolisele õiglusele kui holistliku misjoni põhimõttelisele eeldusele tähelepanu koondamiseks on see arutelu hädavajalik kogukondades, perekondades, liikmeskirikutes, LML erinevatel tegevustasanditel ja nende vahel ning LML-i ja oikumeeniliste organisatsioonide vahel.

Praktilisel tasandil on võrdne osalemine tagatud programmide, projektide ja liikmeskirikute tegevuse läbi:

1. **Luues** aruteluruume, kus tuua kokku ning/või eraldi naised ja mehed, et kuulata hoolikalt, analüüsida põhjalikult ja mõista, kuidas igaüks neist tajub ja kujutleb oma tegelikkust ning mida nad kogevad.
2. **Suunates** partnerluse ja liitude loomist meeste ning naiste vahel, pakkudes töövahendeid ja metodoloogiat konfliktide lahendamiseks.
3. **Tagada**, et naiste ja meeste, poiste ja tüdrukute strateegilised huvid ja praktilised vajadused kajastuvad võrdselt projektide ja programmide tsüklites; ja et nii naised kui mehed nähakse nende produktiivsetes ja reproduktiivsetes rollides.

Eri valdkondi puudutav sooline õiglus

Soolise õigluse teema kuulutamine valdkondadevaheliseks prioriteediks on peamiselt poliitiline ja strateegiline otsus vt LML-i strateegia). See tähendab, et iga protsessi, struktuuri, kava, programmi ja projekti hinnatakse soolise õigluse vaatenurgast ning kogu organisatsiooni tegevuste planeerimises, rakendamises, seires, aruandluses ja hindamises peab toimuma metodoloogiline muutus. See toob kaasa ka struktuurse muutuse, kus soolise võrdõiguslikkuse analüüsist kujuneb otsustusprotsesside keskne element.

ÜRO ametlik definitsioon soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kohta sisaldub Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (ECOSOC) 1997. a otsuses, kus seda sõnastati kui „protsessi, kus hinnatakse plaanitud tegevuste mõju naistele ja meestele ..., selleks et naised ja mehed naudiks võrdseid hüvesid ning ebavõrdsus ei jätkuks.”

Järgnevalt mõned sammud soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks osaduses:

1. **Kaardistada** ja hinnata programme ning projekte, vaadata üle seadused ja teised õigusaktid, dokumendid, personalipoliitika, keelekasutus jne, kasutades soolist õiglust analüütilise töövahendina.
2. **Määratleda** sootundlikud näidikud (kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed), et mõõta programmide ja algatuste kasu ning mõju meestele/poistele ja naistele/tüdrukutele.
3. **Määrata** organisatsioonis kindlaks fookusisikud või -rühmad, kes vastutavad protsessi järelevalve eest.
4. **Edendada** teoloogilist refleksiooni soolise õigluse teemal.

Suutlikkuse arendamine

Naistel ja meestel peavad olema võrdsed võimalused täielikuks osalemiseks juhtimis- ja otsustusprotsessides. Niisamuti tähendab naiste ja meeste sarnane väärtustamine seda, et kirik on võtnud suuna kohustuste ja vastutuse jagamisele ning esindab naiste ja meeste võrdset staatust kirikus ja ühiskonnas. Kirik võib ja peab oma väärtustes ja tegevuses olema eeskujuks, näidates et tema tegevused on kooskõlas kiriku prohvetliku kuulutusega.

See tähendab organisatsiooni pühendumist meeste ja naiste suutlikkuse arendamisele ning tugevdamisele, et saavutada soolise õigluse eesmärgid. Kaaluda tuleks suutlikkuse arendamist erinevatel tasanditel, võttes arvesse erinevaid sihtgrupe ja kogukondi.

Suutlikkuse arendamise strateegiad soolise õigluse perspektiivist on:

1. **Teadlikkuse tõstmine** naistevastase vägivalla, perevägivalla ja soopõhise vägivalla osas.
2. **Keskendumine** meestele ja mehelikkuse mudelite analüüsimine, et tõsta teadlikkust sootemaatikast ja võrdsetest õigustest ning käsitleda institutsionaalsel tasandil naisi ja mehi sooliste olenditena.
3. **Toetada** väikerühmi arutlema Pühakirja põhjal sooteemadel.
4. **Integreerida** soolise õigluse teema seminaride ja teoloogiliste õppeasutuste õppekavadesse.
5. **Arendada** õpetajate, vabatahtlike, abitöötajate, pastorite ja kiriku töötajate formaalset ning mitteformaalset õppimist, et nad oleksid sootundlikumad ja pööraksid tähelepanu soolisele ülekohtule kirikus ning ühiskonnas.
6. **Motiveerida** ja aidata naisi õppida teoloogiat, et tagada teoloogilise väljaõppe saanud naiste täielik kaasamine kiriku ordineeritud ametisse.
7. **Kasutada** meediat tundlikkuse tõstmiseks ja sootemaatikaga tegelemiseks.
8. **Arendada** suunatult eriti noorte naisjuhtide suutlikkuse tõstmist.
9. **Töötada** personalile **välja** vastastikuse ja jätkuva õppimise süsteeme nagu nõustamise ja mentorluse programmid selleks, et sooline õiglus oleks naiste ja meeste ühine hool.
10. **Tagada** võrdsed võimalused naistele ja meestele kõigil organisatsiooni tasanditel.

Organisatsioonisisene korraldus

Inklusiivne LML-i osadus kehastab mitmekesisust ja ühtsust. See tähendab teadlikku strateegiate väljatöötamist ja tegevuskavade rakendamist, mis jõustavad naisi ja edendavad partnerlust erinevate meeste ja naiste rühmade vahel nagu ilmikud ja vaimulikud, erinevad vanuserühmad ja kultuurid, viies uuendatud jagatud juhtimise vormideni kirikus ning muude osaduse väljendusteni.

Kaasavad praktikad mõjutavad osadust ka eklesioloogiselt: selles väljendub, kuidas kirik soovib täita oma prohvetlikku ülesannet muuta hierarhilisi ja tõrjutust põhjustavaid struktuure, pakkudes avatud ja külalislahkeid ruume kogu Jumala rahvale. Jätkusuutliku osaduskonna jaoks, mille ühtsuse aluseks on Kristus, on põhilisteks elementideks mitmekesisus ja inklusiivsus.

Peaassamblee otsuste põhjal peab kirikutes võtma tarvitusele meetmeid ja looma mehhanisme, mis rakendavad naiste andeid juhtpositsioonidel ja edendavad kaasatust kõigis juhtimisstruktuurides. Kvoodid on struktuuralsed mehhanismid, mis on mõeldud vastukaaluks tervele reale praktilistele takistustele, millega seisavad silmitsi enamasti naised, et saavutada võrdse kvalifikatsiooni alusel võrdne osalus.

See, et naised ja mehed osalevad täielikult ning on võrdselt esindatud juhtivatel ametikohtadel, on märk jätkuvast reformatsioonist ja muutustest kirikus. Naiste ordinatsioon on üks selle teoloogilise

veendumuse väljendus. Naiste kaasamine ordineeritud ametisse on alus, millele rajada nende kiriklik kodakondsus, ning see aitab oluliselt kaasa soolise õigluse teostumisele kirikutes.

1. **Suunata** käitumuslikke muutusi läbi dialoogi ja toetuse kogukondadele, kirikuliikmetele jne.
2. **Hoida kinni** võrdõigusliku töötasu sertifikaadi standarditest ja nõuetest, mis omistati osaduse büroole 2012. aastal.
3. **Rakendada** kaasavat osalemist ja esindatust LML-i töötajaskonnas, üritustel, kohtumistel, komisjonides ja rühmades vastavalt üheteistkümnenda peaassamblee otsusele soolisest tasakaalust.
4. **Tagada**, et eranditult kogu LML-i personal peab kinni töötajate eetikakoodeksi põhimõtetest, mis puudutab võimu kuritarvitamist ja seksuaalset ärakasutamist; edendada eetikakoodeksi rakendamist liikmeskirikutes ja nendega seotud organisatsioonides.
5. **Viia** osaduse organisatsioonides ja partnerorganisatsioonides läbi soolise võrdõiguslikkuse audit.
6. **Tagada** see, et organisatsiooni eelarved, projektid ja programmid arvestavad soolise võrdõiguslikkuse teemaga.
7. **Luu** organisatsioonis (osaduse büroo, liikmeskirikud ja/või partnerorganisatsioonid) soolist perspektiivi esindav töörühm, kellele on antud vastutus jälgida ja koordineerida soolise õigluse meetmeid.
8. **Tagada** juhtpositsioonidel ja otsustuskogudes võrdne esindatus

Turvapaigad ja tervendavad kogukonnad

Iga soopõhine vägivald on rünnak Jumala näo järgi loodu ning usklike koguduse vastu, kes on kutsutud elama õiglastes suhetes. Seepärast tuleb vaikus murda. Kiriku prohvetlik ülesanne on pakkuda ohvritele ja ellujääjatele tervenemist ning turvapaika koostöös teiste sarnaseid ülesandeid täitvate partneritega. Holistlik misjon ja teenimine tähendavad ka soopõhise vägivalda toimepanijate vastutusele võtmist. See tähendab, et ka mehed osalevad soolist võrdõiguslikkust puudutavates diskussioonides arutledes, kuidas mehelikkuse mudelid hoiavad elus vägivalda ja võimukontrolli.

Soopõhine rõhumine ja vägivald, olgu see siis teatud kontekstis kuitahes normatiivne, traditsiooniline või laialdaselt heaks kiidetud, on kuritegu ja patt; soopõhine rõhumine ja vägivald on vastuolus evangeeliumiga.

Strateegiad soopõhise vägivalda kui usu küsimusega tegelemiseks:

1. **Uute** praktikate, seaduste ja põhimõtete rakendamine, mis peegeldavad soolise võrdõiguslikkuse siduvust, olukordades, kus seadusandlus, põhimõtted, kultuurilised või eklesioloogilised praktikad on vastuolus soolise õiglusega või kus need puuduvad.
2. **Turvapaikade** pakkumine naistele, meestele, tüdrukutele ja poistele, et vältida naistevastast ja soopõhist vägivalda, kaasa arvatud kriisikeskused, varjupaigad ja põgenikelaagrid.

3. **Suhete**, võrgustike ja juhtimise edendamine ning tugevdamine teiste oikumeeniliste partnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide, ÜRO agentuuride ja valitsustega soolise õigluse edendamiseks.
4. **Rakendada** tegevusi, mida soovitab LML-i dokument „[Kirikud ütlevad ei naistevastasele vägivaldale](#)“, nagu diakooniatöö toetamine, Piibli ja homileetiliste materjalide väljatöötamine, kiriku kujundamine turvaliseks paigaks, koostöö muuhulgas kodanikuühiskonna ja valitsusorganisatsioonidega.

Vastastikuse vastutuse süsteemid ja mehhanismid

Vastastikune vastutus ja avatud suhtlus käivad käsikäes. Seal, kus programmid ja organisatsioonid avaldavad regulaarselt ja selgelt soopõhise tõrjutuse juhtumeid, teostub loomulikul viisil ka läbipaistev ja vastastikune vastutus. Vastastikune vastutus kõigis LML-i osaduse väljendusviisides ja isikutes on vajalik, et tagada praktikate vastavus teoloogilistele põhimõtetele. Vastutuse põhimõtted, protseduurid ja mehhanismid peavad olema arusaadavad ja läbipaistvad nii organisatsioonisisestele kui ka -välistele partneritele. Vastastikune vastutus rajaneb ristiinimese vabadusel teenida oma ligimest.

Igal isikul on oma väärikus ning vastavalt inimõiguste ülddeklaratsioonile õigused ja vabadus. Jeesuse eeskujul on kirikul ülesanne kõneleda vaeste, rõhutute, tõrjutute ja haavatavate eest. Rahvusvaheliste inimõiguste kaitsmine ja rakendamine on viis, kuidas kirikud saavad suurendada oma panust inimväärikuse tagamisel ja olla vajalikud muutuste elluvijad ühiskonnas. Inimõigused tulenevad inimväärikusest. Kirikud peaksid riikides, kus inimesed elavad vägivalda ja relvastatud konfliktide keskel, kaitsma rahvusvahelist humanitaarõigust, eriti mis puudutab seksuaal- ja soopõhist vägivalda.

Nende erinevate vajaduste, huvide ja õiguste tähelepanuta või unarusse jätmisel võib olla tõsiseid tagajärgi nende inimeste kaitsmisele ja ellujäämisele, kes on hädaolukorras või humanitaarkriisi keskel. Algusest peale soolise võrdõiguslikkuse teemaatikaga arvestamine kriisi või katastroofi olukorras on eelduseks sellele, et pakutav humanitaarabi ei halvendaks olukorda ega seaks inimesi soovimatult ohtu, vaid jõuaks abivajajateni ning omaks maksimaalset positiivset mõju.

Strateegiad puudutavad järgnevaid valdkondi:

1. **Teadlikkuse** tõstmine õigusaktide ja ÜRO lepingute (inimõiguste ülddeklaratsioon, konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, Yogyakarta põhimõtted, ÜRO resolutsioon 1325, Genfi konventsioonid ja lisaprotokollid) ning regionaalsete instrumentide nagu Belem do Pará osas.
2. **Õigustel** põhineva lähenemisviisi edendamine.
3. **Humanitaarpõhimõtete** ja eetikakoodeksite vastuvõtmine alusena kõigile tegevustele, mis kaitsevad inimväärikust ja leevendavad ning/või väldivad igasugust seksuaalset ärakasutamist ja võimu kuritarvitamist, ning selle sidumine soolise õigluse teemaatikaga.
4. **Soolise** võrdõiguslikkuse teemat käsitleva kriisikoolituse edendamine.
5. **Programmide** koostamisel mittekahjustamise põhimõtte kasutamine.

6. **Võimaluste** loomine võrdseks ligipääsuks projektide ja programmide vahenditele ning nende kasutamisele.

Originaal: Gender Justice Polity, Editor: Elaine Neuenfeldt, Publisher: The Lutheran World Federation – A Communion of Churches, Department for Theology and Public Witness, 2015. Tõlkinud Kadri Lääs, toimetanud Kreet Aun. Tõlge ilmub Luterliku Maailmaliidu loal ja koostöös EELK konsistooriumi välissuhete komisjoniga.

Dokument on eesti keeles esmailmunud ajakirjas Kirik & Teoloogia nr 297-298/ 18.-25.8.2017. Dokumendi originaali sisukord ei sisalda alaliigendusi. Need on ülevaatlikkuse huvides lisatud eestikeelsele tõlkele.

Martin Junge (1961), *dr theol h c*, Evangeelse Luterliku Kiriku Tšiilis õpetaja ja endine president, on Luterliku Maailmaliidu peasekretär.

Luterlik Maailmaliit ühendab maailma luterlike kirikute enamikku: 145 kirikut 98 maalt kokku enam kui 74 miljoni liikmega. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik on liige 1963. aastast, väliseesti luterliku kiriku kaudu ka asutajaliige (1948). Vt ka: [Luterlik Maailmaliit, Kirik & Teoloogia nr 111/ 24.1.2014](#).